

N:o 32.

Ank. till Riksd. Kansli den 1 Mars 1886, kl. 1 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om upphörande af den vissa hemman medgifna frihet från inqvarteringsskyldighet i fredstid m. m.

Vid sistlidna års riksdag väcktes af Herr A. Persson i Mörrarp en motion, hvaruti yrkades upphörande af den vissa hemman medgifna frihet från inqvarteringsskyldighet under fredstid. Såsom stöd härför androg motionären hufvudsakligen: att detta stadgande röjde sitt ursprung från en förgången tid; att då man i våra dagar sträfvade att utjemna gamla skattebördor och rättvisare fördela dessa samhällsklasserna emellan, låte qvarståendet af ett dylikt stadgande, då det påpekades, näppeligen försvara sig; att den ersättning för den proviant och de rationer, som det ålåge de inqvarteringsskyldige att anskaffa och tillhandahålla, vore ganska knapp i förhållande till den verkliga kostnaden, då det väl högst sällan, om ens någonsin, förekomme att en husvärd utspisade manskapet efter gällande inqvarteringsstat; att då detta onus och intrång skulle utgöras af ett ringa fåtal, det vore förenadt med uppoffringar och obehag af flera slag, men fördelad på samtliga fastighetsinnehafvarne inom den kommun, der inqvartering skulle ega rum, blefve bördan lättare att bära och icke värre än att de kunde utgöra samma, utan att behöfva anlita sina grannar; samt att som exempel på oeffter rättligheten i stadgandet kunde anföras, att det inträffat att omkring trefjedredelar af en hel squadron rytteri bestämts till inqvartering uti ett byhem, der föga mera än ett helt mantal befunnits inqvarteringsskyldigt.

I sitt öfver denna motion afgifna utlåtande, N:o 40, meddelade Lag-Utskottet först följande utredning af de i motionen åsyftade förhållanden:

Inqvartering är af tvenne slag: *ständig* och *tillfällig*. Den senare utgöres, så å landet som i städerna, när trupp är stadd på tåg, och skiljer sig härigenom från den ständiga, som utgår till trupp, hvilken blifvit anbefald att längre tid uppehålla sig på ett ställe.

Tillfällig inqvartering består af *husrum*, *ljus*, *värme* och *sängkläder* och utgöres å landet af egare eller innehafvare af sådan jord, för hvilken icke, enligt hvad här nedan förmåles, frihet åtnjutes från detta besvär, samt i städerna af dem, som äro skyldiga att deltaga i den ständiga inqvarterings utgörande. Skyldigheten att utgöra tillfällig inqvartering är olika i *fred* och *under krig*.

I fred äro å landet *frie* derifrån de, som innehafva 1) *Kungsgårdar* och *kungsladugårdar* (K. Br. 2 Nov. 1719); 2) *Sätes- och ladugårdar*, *oskattlagda rå- och rörshemman* (Kongl. förnyade Qvarterordningen 28 Mars 1719, § 23 samt Adl. Priv. § 8); 3) *Officerareboställen*; 4) *Gästgifvaregårdar*; 5) *Kyrkoherde- och kapellansbol* (3—5 enligt Qvarterordningen 28 Mars 1719, § 23); 6) *Lotshemman* (K. F. 17 Sept. 1783, § 2); 7) *Allmänna frälsehemman till hälften* (Adl. Priv. § 9); 8) *Skatte- och kronobonde, som uppfunnit mineralstreck* (K. F. 27 Aug. 1723, § 2); ovisst torde dock vara, att detta stadgande kan anses vara ännu gällande; samt 9) *Nämndemän för den hemmansdel de bebo* (K. Br. 27 Juni 1791). I städerna åtnjutes friheten af dem, som äro *frie* från ständig inqvartering.

Under krig utgöres å landet inqvartering äfven af dem, hvilka här ofvan finnas under 1—5 upptagne bland de i fredstid frikallade (Qvarterordningen 28 Mars 1719, § 23; K. K. 6 April 1810); samt af allmänna frälset fullt (Adl. Priv. § 9), hvadan alltså denna frihet i krigstid endast tillkommer *lotshemman, skatte- och kronobonde, som uppfunnit mineralstreck*, samt *nämndemän*; I städerna åtnjutes äfven under krig frihet af dem, som i fred äro från detta onus fritagne.

Ständig inqvartering medförer äfvenledes dels rättigheten till *fritt husrum*, dels rättigheten till *säng* och *sängkläder*, *ved* och *ljus*, hvilka fyra sistnämnda förmåner innefattas under benämningen *servis*. Den del af inqvarteringen, som består af *fritt husrum*, utgöres antingen medelst inqvartering in natura, i något Kronan eller den inqvarterings-skyldiga staden tillhörigt hus, eller genom ersättning i kontant; servisen utgår alltid kontant och utbetalas äfven till den, som har inqvartering in natura (Inqvarteringsordning för Stockholm 28 Febr. 1856, § 12; Inqvarteringsordning för städerna utom Stockholm 22 Febr. 1841, §§ 12

15). Penningeersättningen, så väl för husrum som för servis, utgår till olika, i tariffer bestämda, belopp efter hvarje särskild tjenstegrad. Ersättningen för den ständiga inqvarteringen till de i Stockholm garnisonerande regementen bestrides dels af vissa å den allmänna rörelsen lagda afgifter, dels af ett bidrag af stadens inqvarteringsskyldige invånare, dels af statsmedel (Inqv. ordn. för Stockholm, § 1); för de i öfriga städer garnisonerande trupper bestrides den del af inqvarteringskostnaden, som utgör ersättning för husrum, af staten, ersättningen för servis af staden (Inqv. ordn. för städerna utom Stockholm, §§ 15, 17) och detta efter den fördelning, der ej annan blifvit faststæld, att den *ena hälften* deraf åligger *borgerskapet, den andra husen och gårdarne efter den proportion, i hvilken de äro taxerade till brandvaksafgift* (K. F. 13 Nov. 1766), och äro bland dessa *befriade* endast *biskopars, presters, läsemästares och klockares embetsgårdar* (Prest. Priv. § 7, K. K. 6 April 1810, jfr. K. F. 3 Okt. 1873). Den förut gällande förnyade Kongl. inqvarteringsordningen för flottan af den 22 Juli 1858 är till all vidare kraft och verkan upphäfd genom Kongl. kungörelsen den 20 Januari 1882.

Efter denna redogörelse förklarade sig Utskottet lika med motionären finna de bestämmelser om inqvartering, hvilka för närvarande vore gällande, icke vidare tidsenliga eller på full rättvisa grundade, särskildt med afseende å de flerehandas slags fastigheter, för hvilka frihet från detta onus åtnjötes. Den grundsats, från hvilken bestämmelserna om inqvartering utginge, eller att detta onus, der det in natura utgöres, borde åligga fastighetsegare eller fastighetsinnehafvare, ansåg Utskottet deremot ligga i sjelfva arten af detta besvär. Utskottet fann emellertid mindre lämpligt att då omedelbart lagstifta i ämnet, enär derför torde erfordras en sorgfälligare och mera omfattande utredning af alla dithörande förhållanden, än Utskottet varit i tillfälle att åt ärendet egna; och hemställde Utskottet, att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета samt förelägga Riksdagen förslag till ändrade bestämmelser angående inqvarteringsskyldigheten, hvarigenom denna skyldighet blefve efter billiga grunder fördelad på egare eller innehafvare af allt slags fastighet.

Denna Utskottets hemställan bifölls af Andra Kammaren, men blef af Första Kammaren afslagen; i följd hvaraf frågan för den riksdagen förföll.

Lag-Utskottet har nu från Andra Kammaren fått emottaga en af Herr A. Persson i Mörrarp vid denna riksdag i Andra Kammaren afgifven motion, N:o 153, hvaruti motionären, efter en redogörelse för hvad vid förra riksdagen i ärendet förekommit, ytterligare anför:

Att döma af den diskussion, som i ämnet fördes i Första Kammaren vid sistlidna års riksdag, syntes afslaget hufvudsakligen härledt sig utaf formella skäl derigenom, att Utskottets majoritet skulle i den föreslagna skrifvelsen utvidgat gränserna för lagförändringen, utöfver det i motionen afgifna förslag. — Motionärens mening med förslaget hade icke varit att från jordbruksfastigheten öfverflytta någon del af bördan på andra fastighetsegare, utan endast att få skyldigheten reglerad så, att den frihet från inqvartering i fredstid, som nu vissa slag af hemman åtnjöte, måtte upphöra. Om man skulle utsträcka denna skyldighet till alla slag af fastigheter, kunde praktiska skäl tala deremot. Svårigen kunde man i så fall tänka sig annan fördelningsgrund än taxeringsvärdena; dessa vexlade ju något och nya fastigheter tillkomme nästan årligen, hvadan det skulle kunna inträffa, att ny fördelning finge för hvarje år upprättas äfven om inqvarteringskontingenten vore lika. Ett sätt vore visserligen att låta någon delegation inom kommunen, t. ex. kommunalstyrelsen, ombesörja inqvarteringen och sedan fördela kostnaden härför på fastighetsegarne, men detta vållade ofta icke så litet bestyr. Ifrågavarande onus vore icke heller besvärligare än att, om endast alla jordbruksfastigheter, hvilka i mantal äro satta, finge deri deltaga, detta nog af dem kunde utgöras; men om endast ett eller ett par hemman skulle emottaga ett sjuttiotal manskap och hästar, blefve bördan icke så ringa; och ehuru hemmantalet vore oegentligt som fördelningsgrund, ansåge motionären dock att man för att åstadkomma mindre besvär borde bibehålla detsamma tills vidare. — Den anmärkning, som gjorts, att gästgifvergårdarne å landet borde vara befriade från ifrågavarande onus, borde icke tillmätas någon synnerlig vikt. Motionären kände mer än ett fall, då de inqvarteringsskyldige fått så mycket manskap sig tilldeladt, att de, för att kunna bereda husrum och utspisning åt dessa, fått vända sig just till gästgifveriegarne och då fått betala två eller tre gånger högre ersättning, än den de sjelfva af kronan härför uppburit. Att inqvarteringsgifvarne för proviant och rationer erhöile full ersättning, såsom anmärkt blifvit, vore sålunda icke fullt riktigt; och äfven om dem tilldelades icke mera manskap, än de förmådde herbergera, torde det väl knappast någonsin inträffa, att en husvärd utspisade manskapet efter gällande provianteringsstat. — Det hade slutligen anmärkts, att med reformen kunde anstå, tills vi fått klart för oss, huruledes det komme att gestalta sig med frågan om vårt försvar. Ett sådant skäl förefunnes emellertid icke nu, och anhöll motionären därför, att Riksdagen ville för sin del besluta, att den frihet från inqvarteringsskyldighet under fredstid,

som nu, i följd af särskilda stadganden, förefinnes för vissa slag af hemman, måtte från och med den 1 Januari 1887 upphöra att gälla.

»Skulle emellertid», tillägger motionären, »Lag-Utskottet, till hvilket motionen torde blifva remitterad, anse sig icke böra omedelbart uppsätta förslag till författning i ämnet, hvilket jag dock hoppas, torde en skrifvelse härom böra till Kongl. Maj:t aflåtas. För den oförmodade händelse att Utskottet skulle anse förhållandena å andra orter, hvarom jag icke kan ega kännedom, påkalla en annan fördelningsgrund af ofta nämnda onus än den jag här ofvan föreslagit och sålunda vidhålla sitt förra förslag, föreslår jag alternativt att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета samt förelägga Riksdagen förslag till ändrade bestämmelser angående inqvarteringsskyldigheten, hvarigenom denna skyldighet blefve efter billiga grunder fördelad på egare eller innehafvare af all slags fastighet.»

Såsom Lag-Utskottet redan vid nästlidna års riksdag yttrade, anser Utskottet en utjemning af ifrågavarande besvär vara af billighet och rättvisa påkallad. En sådan åtgärd för nämnda ändamåls vinnande som den, hvilken motionären förklarar sig företrädesvis önska, torde ej heller möta någon allvarlig betänklighet. De skäl, som vid ärendets behandling sistlidna år hufvudsakligen gjordes gällande mot Utskottets då gjorda hemställan, synas icke tala emot bifall till det af motionären först framställda alternativet, med hvilket uppenbarligen icke afses ändring i bestämmelserna rörande inqvartering i stad. Skulle det sedermera befinnas önskligt, att en ännu mera omfattande utjemning af besväret verkställdes i den rigtning, som motionären i sitt andra alternativ antydt, så lägger antagande af det första förslaget ingalunda hinder i vägen derför, utan kan snarare anses såsom en förberedelse till en sådan mera genomgripande omarbetning af lagstiftningen i ämnet.

I ett afseende lär det dock vara nödigt att göra en inskränkning i motionärens förslag, nemligen så vidt angår den frihet från ifrågavarande börda, som har sin grund i eller bekräftas af Presterskapets privilegier den 16 Oktober 1723. Hithörande bestämmelser återfinnas i 6, 7 och 9 punkterna af samma privilegier. I 6 punkten heter det: »Wi wele och unna och efterlåta, till Församlingarnas och Gudstjenstens wid macht hållande, the små Kyrkian tilhöriga hemman, som när wid Kyrkian äro belägna, och af Capellaner och Klockare altid för thetta, och ännu äro brukade och häfdade wordne, fria för all Cronans beswär.» I 7 punkten förklaras: »Så skola och Biskops- och Prestegårdarne, samt

Professorum och Lectorum Præbende- och Embetes-gårdar å Landet i så måtto wara frie, at uti them inga allmänna Stämningar, Ting, Utskrifningar, Möten eller Munstringar hållas skola, med mindre så är, att bemälte wederbörande sielfwe thertil godwilleligen bewilja och sådant efterlåta. Icke heller skola bemälte gårdar å Landet, Capellans-Gårdar, Stomner eller Klockarebord blifva beswärade med dagswerken eller skiutzfärdar, inqvarteringar och extraordinarie gärdar till durch-marcher, utan therföre wara obeswärade och frikallade, så wida icke någon allmän trengande nöd på färde är.» I 9 punkten tillförsäkras under vissa vilkor prestebordsfrihet för torp, som af kyrkoherdar och kapellaner upptagas å prestebords egor.

Då rubbning i dessa föreskrifter erfordrar Kyrkomötets samtycke, torde det vara lämpligast att uttryckligen förklara, det någon ändring häruti för närvarande icke åsyftas.

Utskottet får sålunda hemställa,

att Riksdagen ville för sin del antaga följande

L a g

angående jemkning af den på hemman å landet hvilande inqvarteringsbörda under fredstid.

Med upphäfvande af hvad som stridande mot denna lag finnes stadgadt ej mindre i 23 punkten af Kongl. Maj:ts förnyade Qvarterordning den 28 Mars 1719, Kongl. brefvet angående kungs- och ladugårdars befrielse för inqvartering den 2 November samma år, 2 och 3 punkterna i förordningen angående de friheter och förmåner, hvilka alla de i gemen hafva att niuta, som här i Riket och derunder lydande Provincier några Metall samt Mineral Strek och nyttiga Bergarter upfinna, angifva och i gång bringa, den 27 Augusti 1723, 8 och 9 punkterna af Ridderskapets och Adels privilegier den 16 Oktober 1723, 2 § i förordningen angående Hemman för Lotsarne i Riket samt hvad thermed gemenskap hafva kan, den 17 September 1783 och Kongl. brefvet den 27 Juni 1791 än äfven i andra allmänna författningar, förordnas som följer:

Den egare och innehafvare af vissa hemman å landet för närvarande tillkommande frihet från skyldigheten att efter lagstadgad grund lika med öfriga hemman under fredstid deltaga i utgörande af inqvartering skall från och med den 1 Januari 1887 upphöra att gälla; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade

förmåner, ej pligtige att i inqvarteringsskyldighetens utgörande deltaga i vidsträcktare mån, än som med samma privilegier må vara förenligt.

Stockholm den 1 Mars 1886.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservation:

af Herr *Hasselrot*.

Herr Grefve *Strömfelt* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom Utskottet.
